

ਤਾਂ ਯੁੱਧ ਦੇ ਯੋਗ ਨਰ-ਜੀਵਨ ਮਿਲਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ ।

[ਅਚਾਰਾਂਗ]

❀ ਸਿਰ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਜਿੰਨਾਂ ਭੈੜੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵਿਚ ਲੱਗੀ ਆਤਮਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ।

[ਉਤਰਾਧਿਆਨ]

❀ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਚਰਿੱਤਰ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਮੇਰੀ ਆਤਮਾ ਹੀ ਸ਼ਾਸਵਤ ਹੈ, ਸੱਚ ਸਨਾਤਨ ਹੈ । ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਸਿਵਾ ਦੂਜੇ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਸੰਜੋਗ ਨਾਲ ਮਿਲੇ ਹਨ ।

[ਸੰਥਾਰਪਇਨਾ]

੦ ਕਰਮਵਾਦ :

❀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ (ਇਕੱਠੇ) ਗਏ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਵਿਚਰਦੇ ਹਨ । ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਯੋਨੀਆਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ । ਫਲ ਭੋਗੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਛੁੱਟ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ।

[ਸੂ: ੧੨/੧:੪]

❀ ਸਭ ਪ੍ਰਾਣੀ ਅਨੇਕਾਂ ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਡ-ਅੱਡ ਯੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ । ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਅਧੀਨਤਾ ਦੇ ਕਾਰਣ, ਅਥਾਹ ਦੁੱਖ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਜਨਮ, ਬੁਢਾਪਾ, ਬੀਮਾਰੀ ਤੇ ਮੌਤ ਤੋਂ ਸਦਾ ਡਰਦੇ ਹੋਏ ਚਾਰ ਗਤੀ ਰੂਪ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਭਟਕਦੇ ਹਨ ।

(ਸੂ: ੧੨/੩:੧੮)

\* ਜਿਵੇਂ ਪਾਪੀ ਚੋਰ ਮੈਂਕੇ ਤੇ ਪਕੜਿਆ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੇ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਖ ਭੋਗਦਾ ਹੈ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਇਸ ਲੋਕ ਜਾਂ ਭੁਲੋਕ ਵਿਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਭੋਗਣੇ ਹੀ ਪੈਂਦੇ ਹਨ। ਫਲ ਭੋਗੇ ਬਿਨਾਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਦਾ। (ਉਤਰਾ: ੪-੩)

❀ ਰਾਗ ਤੇ ਦਵੇਸ਼, ਇਹ ਦੋ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਬੀਜ ਹਨ। ਕਰਮ ਮੌਤ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਜਿਹਾ ਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ। (ਉਤਰਾ: ੩੨-੭)

❀ ਕਰਮ ਜਨਮ ਤੇ ਮਰਨ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਨੂੰ ਹੀ ਦੁੱਖ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। (ਉਤਰਾ: ੩੨-੭)

❀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੜ ਦੇ ਸੁਕ ਜਾਣ ਤੇ ਸਿੰਜਣ ਨਾਲ ਵੀ ਦਰਖਤ ਲਹਿਲਹਾਂਦਾ, ਹਰਾ-ਭਰਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਮੌਹ ਕਰਮ ਦੇ ਖਤਮ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਫੇਰ ਕਰਮ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। (ਦਸ਼ਾਸੂਤਰਸਕਾਂਧ ੫)

❀ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਲੇ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਫਿਰ ਅੰਕੁਰ ਨਹੀਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ, ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਰਮ-ਰੂਪੀ ਬੀਜ ਦੇ ਜਲ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਚੱਕਰ-ਰੂਪੀ ਅੰਕੁਰ (ਪੈਦੇ) ਉਤਪੰਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। (ਦਸ਼ਾਸੂਤਰ ਸਕਾਂਧ ੫-੧੫)

❀ ਜਿਵੇਂ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਦੁਆਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲ ਬੁਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੀ ਸਭ ਕਰਮਾਂ

ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਤੇ ਜੀਵ ਸਿੱਧ (ਮੁਕਤ) ਹੋ ਕੇ ਸਿਧ-ਲੋਕ ਨੂੰ  
ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ । (ਔਪਪਾਤਿਕ)

ਃ ਆਤਮਾ ਅਮੂਰਤ (ਸ਼ਕਲ-ਰਹਿਤ) ਹੈ, ਇਸ  
ਲਈ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਵਾਰਾ ਗ੍ਰਹਿਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ।  
ਅਮੂਰਤ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਆਤਮਾ ਨਿਤ (ਹਮੇਸ਼ਾ) ਰਹਿਣ  
ਵਾਲਾ ਹੈ । ਅਗਿਆਨ ਆਦਿ ਕਾਰਨਾਂ ਹੀ ਆਤਮਾ ਦੇ  
ਕਰਮ-ਬੰਧਨ ਹਨ ਅਤੇ ਕਰਮ-ਬੰਧਨ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ  
ਅਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ । (ਉਤਰਾ: ੧੪-੧੯)

### ○ ਅਹਿੰਸਾ :

ਃ ਜਿਵੇਂ ਮੈਨੂੰ ਦੁੱਖ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ, ਉਸ  
ਪ੍ਰਕਾਰ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁੱਖ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ । ਇਹ  
ਸਮਝਕੇ ਜੋ ਨਾ ਆਪ ਹਿੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ  
ਕਰਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਸ਼ੁਮਣ ਹੈ, ਭਿਕਸ਼ੂ ਹੈ ।

ਃ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੀ ਹਿੰਸਾ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ  
ਗਿਆਨੀ ਹੋਣ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ । ਅਹਿੰਸਕ ਸਰਬ-ਸਰੇਸ਼ਠ-  
ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ । (ਸੂਤਰਕ੍ਰਿਤਾਂਗ)

ਃ ਵੈਰ ਰਖਣ ਵਾਲਾ ਮਨੁੱਖ ਸਦਾ ਵੈਰ ਹੀ ਕਰਦਾ  
ਹੈ, ਉਹ ਵੈਰ ਵਿਚ ਹੀ ਅਨੰਦ ਮੰਨਦਾ ਹੈ । ਹਿੰਸਾ ਕਰਮ-  
ਪਾਪ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ । ਅੰਤ ਵਿਚ ਦੁੱਖ ਦੇਣ  
ਵਾਲੇ ਹਨ । (ਸੂਤਰਕ੍ਰਿਤਾਂਗ)

❀ ਜੀਵ-ਹਿੰਸਾ ਆਪਣੀ ਹਿੰਸਾ ਹੈ । ਜੀਵ-ਦਿਆ ਆਪਣੀ ਦਿਆ ਹੈ । ਇਸ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਸੱਚੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ ਹਿੰਸਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕੀਤਾ ਹੈ ।

(ਭਗਤਪ੍ਰਗਿਆ)

❀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜੋ ਕੁਝ ਵੀ ਸੱਚਾ, ਸੁਖ, ਪ੍ਰਭਤਾ, ਸਹਿਜ ਸੁੰਦਰਤਾ, ਅਰੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸੁਭਾਗ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਅਹਿੰਸਾ ਦੇ ਹੀ ਫਲ ਹਨ ।

❀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੁਮੇਰੂ ਤੇ ਉੱਚੀ ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੋਈ ਦੂਜੀ ਨਹੀਂ ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਇਹ ਪੱਕੀ ਗੱਲ ਮੰਨੋ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਅਹਿੰਸਾ ਵਧਕੇ ਕੋਈ ਧਰਮ ਨਹੀਂ । (ਭਗਤਪ੍ਰਗਿਆ)

❀ ਜਿਵੇਂ ਤੈਨੂੰ ਦੁਖ ਭੈੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ । ਉਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਭੈੜਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਹੋ ਸਮਝਕੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਜਿਹਾ ਸਤਿਕਾਰ ਤੇ ਦਿਆ ਕਰੋ । (ਭਗਤਪ੍ਰਗਿਆ)

❀ ਇਹ ਜੀਵ ਹਿੰਸਾ ਹੀ ਗੱਠ ਹੈ ਅਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੰਧਨ ਹੈ । ਇਹੋ ਮੌਹ ਹੈ । ਇਹੋ ਮ੍ਰਿਤੂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਨਰਕ ਹੈ । (ਆਚਾਰਾਂਗ)

○ ਸੱਚ :

❀ ਮਨੁਖ ! ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ! ਜੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੈ

ਅਤੇ ਸੱਚ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦਾ ਹੈ । ਸੱਚੇ ਮਾਰਗ ਤੇ ਚਲਦਾ ਹੈ  
ਉਹ ਮਿਤ੍ਰ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਆਚਾਰਾਂਗ)

❀ ਸੱਚ ਹੀ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹੈ । (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਆਕਰਣ)

❀ ਆਪਣੇ ਸਵਾਰਥ ਦੇ ਲਈ ਜਾਂ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਲਈ  
ਕਰੋਧ ਤੇ ਭੈ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਦੇਣ  
ਵਾਲਾ ਝੂਠ ਨਾ ਬੋਲੇ ਅਤੇ ਨਾ ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਨਾ ਅਖਵਾਓ ।  
(ਦਸਵੈ:)

❀ ਲੋਹੇ ਦੇ ਟੁਕੜੇ-ਤੀਰ ਤਾਂ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਲਈ ਹੀ  
ਦੁਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਸਰੀਰ ਵਿਚੋਂ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ  
ਨਾਲ ਕੱਢੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ । ਪਰ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਆਖੇ ਤਿੱਖੇ  
ਬਚਨਾਂ ਦੇ ਤੀਰ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਕੇ  
ਕਰੋਧ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਭਰ ਕੌੜੇ ਬਚਨਾਂ  
ਦਾ ਜੀਵਨ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਣਾ ਕਠਿਨ ਹੈ । (ਦਸਵੈ:)

❀ ਸੱਚ ਹੀ ਲੋਕ ਵਿਚ ਸਾਰ ਤੱਤ ਹੈ । ਇਹ  
ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਵੀ ਡੂੰਘਾ ਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ।

(ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਆਕਰਣ)

❀ ❀ ❀

## □ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯਾ :

❀ ਧੀਰ ਪੁਰਸ਼ ! ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਆਸ ਤੇ ਲਾਲਸਾ ਛੱਡ ਦੇ ! ਤੂੰ ਆਪ ਇਸ ਕੰਡੇ ਤੋਂ ਕਿਉਂ ਦੁਖੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈਂ ?  
(ਆਚਾਰਾਂਗ)

❀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਸਮੇਤ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕਾਰਣ ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਦੀ ਵਾਸਨਾ ਹੀ ਹੈ । ਕਾਮ-ਭੋਗਾਂ ਪ੍ਰਤੀ ਵੀਤ-ਰਾਗ (ਆਤਮਾ-ਜੇਤੂ) ਨਿਰਲੇਪ ਸਾਧਕ ਸ਼ਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ, ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ।  
(ਉਤਰਾ:)

❀ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੰਸਾਰ ਹੀ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ।  
(ਆਚਾਰਾਂਗ)

❀ ਜਿਵੇਂ ਕੱਛੂ ਖਤਰੇ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਆਪਣੇ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿਚ ਸਮੇਟ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪੰਡਤ (ਵਿਦਵਾਨ) ਵੀ ਵਿਸ਼ੈ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਮੋਹ ਤੋੜ ਕੇ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਆਤਮ-ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਮੇਟ ਕੇ ਰਖੇ ।  
(ਸੁਤਕ੍ਰਿਤਾਂਗ)

❀ ਜੋ ਮਨੁਖ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਪਿਆਰੇ ਭੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਵੀ, ਉਹਨਾਂ ਵਲ ਪਿੱਠ ਫੇਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ । ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਭੋਗਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਹੀ ਸਚਾ ਤਿਆਗੀ ਹੈ । (ਦਸਵੇਂ:)

❀ ਜੋ ਮਨੁਖ ਐਥੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਵਰਤ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਦੇਵਤੇ, ਦਾਨਵ, ਗੰਧਰਵ, ਯਕਸ਼, ਰਾਖਸ਼ ਤੇ ਕਿਨਰ ਆਦਿ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ । (ਉਤਰਾ:)

### □ ਅਪਰਿਗ੍ਰਹਿ :

(ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਵਧ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਾ ਕਰਨਾ)

❀ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਜਕੜਨ ਵਾਲੇ ਪਰਿ-ਗ੍ਰਹਿ (ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਰਤੀ) ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਕੋਈ ਵਡੀ ਜੰਜੀਰ ਨਹੀਂ । (ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿਆਕਰਨ)

❀ ਜੋ ਮਮਤਾ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਉਹ ਮੋਹ-ਮਮਤਾ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਦਰਅਸਲ ਉਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਜੇਤੂ ਹੈ ਜੋ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੋਹ-ਮਮਤਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ । (ਆਚਾਰਾਂਗ)

❀ ਜੀਵ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਅਜ ਤਕ ਜੋ ਦੁਖਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਮਿਲੀ ਹੈ ਉਹ ਸਭ ਪਰ-ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਕਾਰਣ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜੋਗ-ਸੰਬੰਧ ਦਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਤਿਆਗ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ । (ਦਸਵੇਂ:)

\* ਜਦ ਮਨੁੱਖ, ਦੇਵਤੇ-—ਮਨੁੱਖਤਾ ਸਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਭੋਗਾਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਬਾਹਰਲੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਆਤਮ ਸਾਧਨਾ ਵਿਚ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ।

\* ਦਰਅਸਲ ਮੂਰਛਾ (ਲਗਾਵ) ਹੀ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ ਹੈ ।  
(ਦਸਵੈ:)

\* ਮੁਨੀ ਜੋ ਵੀ ਰਪੜੇ, ਭਾਂਡੇ, ਕੰਬਲ ਅਤੇ ਰਜੋ-ਹਰਨ ਆਦਿ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰਖਦੇ ਹਨ । ਉਹ ਸਭ ਇਕ ਸੰਜਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ । ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਖਣ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ (ਮਮਤਾ-ਲਗਾਵ) ਬੁਧੀ ਨਹੀਂ ।  
(ਦਸਵੈ:)

\* ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਨਾਲ ਅਹਿੰਸਕ ਤੇ ਮਮਤਾ-ਰਹਿਤ ਹੋਣਾ ਬੇਹੱਦ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੈ ।  
(ਉਤਰਾ:)

\* ਸੱਚਾ ਸਾਧੂ ਹੋਰ ਤੇ ਕੀ, ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤਕ ਦੀ ਵੀ ਮਮਤਾ ਨਾ ਰਖੇ ।  
(ਦਸਵੈ:)

## ○ ਵੈਰਾਗ

ਸਰਲ ਆਤਮਾ ਸ਼ੁਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ੁਧ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਹੀ ਧਰਮ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ । ਘੀ ਨਾਲ ਸਿੰਝੀ ਅੱਗ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਸ਼ੁਧ ਸਾਧਕ ਵੀ ਨਿਰਵਾਨ (ਮੁਕਤੀ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ।

ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਚਮਕ ਵਾਂਗ ਚੰਚਲ (ਅਸਥਿਰ) ਹੈ । ਹੇ ਰਾਜਨ ! ਹੈਰਾਨੀ ਹੈ,



ਤੁਸੀਂ ਫੇਰ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਮਸਤ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਰਲੋਕ  
ਵੱਲ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਵੇਖਦੇ? (ਉਤਰਾ:)

“ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ  
ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤਕ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਜਨਮ ਮਰਨ ਚੱਕਰ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ  
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਪਾਪ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ” ਇਹ  
ਸਮਝ ਕੇ ਸਾਧਕ, ਹੰਕਾਰ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੈਦਾ ਨਾ ਕਰੇ।  
(ਸੂਤਰ:)

ਤੁਸੀਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੁੱਖ ਦੀ ਆਸ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਉਸ ਸੁੱਖ  
ਦਾ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ। ਮੌਹ ਤੋਂ ਘਿਰੇ ਲੋਕ ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਹੀਂ  
ਸਮਝਦੇ। (ਆਚਾਰਾਂਗ)

ਪੀਲਾ ਪੱਤਾ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਗਿਰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੇ  
ਸਾਥੀ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਆਖਦਾ ਹੈ। ਅੱਜ ਤੋਂ ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਹੋ;  
ਇਕ ਦਿਨ ਅਸੀਂ ਵੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਰਗੇ ਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ  
ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਅੱਜ ਹਾਂ, ਇਕ ਦਿਨ ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ  
ਹੋਣਾ ਹੈ। (ਅਨੁਯਗਦਵਾਰ)

ਸਾਧਕ ਨਾ ਤਾਂ ਜਿਉਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ  
ਛੇਤੀ ਮਰਨ ਦੀ। ਜੀਵਨ-ਮਰਨ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਤਿ ਵੀ ਲਗਾਉ  
ਨਾ ਰਖੇ। (ਆਚਾਰਾਂਗ)

ਬਹਾਦੁਰ ਵੀ ਮਰਦਾ ਹੈ ਕਾਇਰ ਵੀ ਮਰਦਾ ਹੈ  
ਮਰਨਾ ਹਰ ਇਕ ਨੇ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਰਨਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹਾਦੁਰ  
ਵਾਲੀ ਮੌਤ ਬਹੁਤ ਚੰਗੀ ਹੈ। (ਮਰਨ ਸਮਾਧੀ)

ਸੱਚਾ ਸਾਧਕ ਲਾਭ-ਹਾਨੀ, ਸੁੱਖ-ਦੁਖ, ਨਿੰਦਾ-ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ  
ਅਤੇ ਇੱਜਤ-ਹਤੱਕ ਵਿਚ ਇਕ ਬਹਾਦੁਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ।  
(ਉੱਤਰਾਧਿਐਨ)

## ੦ ਮੋਕਸ਼ (ਮੁਕਤੀ)

ਜੋ ਸਾਧਕ ਅੱਗ ਤੇ (ਕਾਮ ਭੋਗਾਂ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ।  
ਉਹ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਆਚਾਰਾਂਗ)

ਨਵੇਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਰਾਹ ਰੋਕਨ  
ਵਾਲਾ, ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ।  
(ਆਚਾਰਾਂਗ)

ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਖਣ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਗਿਆਨ,  
ਦਰਸ਼ਨ (ਵਿਸ਼ਵਾਸ) ਚਾਰਿੱਤਰ (ਅਮਲ) ਅਤੇ ਤਪ ਨੂੰ ਹੀ  
ਮੁਕਤੀ ਦਾ ਰਾਹ ਦਸਿਆ ਹੈ । (ਉੱਤਰਾ:)

ਸਾਧਕ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਚੇ ਤੱਤਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ  
ਹੈ । ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਰਖਦਾ ਹੈ, ਚਰਿੱਤਰ  
ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ । ਤੱਪ ਰਾਹੀਂ ਸੁੱਧੀ  
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਉੱਤਰਾ:)

ਸ਼ਰਧਾ ਰਹਿਤ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ।  
ਅਗਿਆਨੀ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਾਲਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ ।  
ਆਚਰਨ ਹੀਣ (ਚਾਰਿੱਤਰ ਰਹਿਤ) ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ

ਮਿਲਦੀ ਅਤੇ ਮੁਕਤੀ ਬਿਨਾ ਨਿਰਵਾਨ—ਪੁਰਨ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਹੀਂ  
ਮਿਲਦੀ । (ਉਤਰਾ:)

ਜੇ ਰਾਗ-ਦਵੇਸ਼ (ਆਪਣਾ-ਪਰਾਇਆ) ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ  
ਨਾ ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਖ ਪਾਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇ, ਸਗੋਂ  
ਸਭ ਹੀ ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਨ ।

ਜਦ ਸਾਧੂ ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਛੋਹਦਾ ਹੈ ਤਦ  
ਆਤਮਾ ਤੋਂ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਕਾਲਿਖ ਰੂਪੀ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਧੂੜ  
ਝਾੜ ਦਿੰਦਾ ਹੈ । (ਦਸਵੇਂ)

ਜਦ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਯੋਗਾਂ ਦਾ ਖਾਤਮਾ  
ਕਰਕੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਤਦ ਉਹ ਕਰਮਾਂ  
ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਮਲਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧੀ  
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ । (ਦਸਵੇਂ)

ਜਦ ਆਤਮਾ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਕੇ, ਹਮੇਸ਼ਾ  
ਲਈ ਮੈਲ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ  
ਲੋਕ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋ ਸਦਾ ਲਈ  
ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

\* \* \*